

РЕЗЮМЕТА

на научните публикации на гл. ас. д-р **Севдалина Иванова Христова**,
катедра „Бизнес, инвестиции, недвижими имоти“, Икономически университет – Варна
за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“,
в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“,
професионално направление 3.8. Икономика по научна специалност „Икономика и
управление (инвестиции и обществени поръчки)“,
обявен в Държавен вестник, бр. 100/ 2024 г.

I. Монография

Общ номер	Номер в група	Заглавие
9.	1.	Христова, С. (2023) <i>Ефективно възлагане на обществени поръчки</i>, Варна : Наука и икономика, 184 с. - (Библ. Проф. Цани Калянджиев; Кн. 88), ISBN 978-954-21-1157-3
За успешното провеждане на различни икономически и социални политики от ключово значение е ефективното използване на ограничените публични средства като значителна част от тях се възлагат чрез обществени поръчки. В тази връзка е изследвано ефективното възлагане на обществените поръчки, чрез които се разходват публични средства за доставка на стоки, предоставяне на услуги или изпълнение на строителство. Ефективността на обществените поръчки намира проявление в концепцията „стойност срещу пари“. На основата на проучените литературни източници за нейната същност са изведени основните фактори, от които тя зависи: качеството на техническата спецификация, избрания критерий за оценка на офертите и нивото на откритост на процедурата. Предложено е за ефективността на обществената поръчка да се съди по постигнатото ниво на конкуренцията, което може да се оцени чрез система от показатели, основният от които е „брой подадени оферти“. Разкрити са някои възможности за подобряване на ефективността на възлагането, които произтичат от правилното разбиране и приложение на основните и допълнителните принципи на обществените поръчки. Аргументиран е принципът на свободната конкуренция като водещ такъв за осигуряване на ефективността на обществените поръчки. Принципът, изискващ допълнително изясняване в нормативната рамка, е принципът на пропорционалността. При емпиричния анализ на състоянието и тенденциите на пазара на обществени поръчки в България е поставен акцент върху българските малки и средни предприятия (МСП). Резултатите показват ниско ниво на конкуренция и неадекватното им представяне. Две са основните бариери, възпрепятстващи участието на МСП на пазара: високите изисквания за подбор и голямата стойност на договорите. Разгледан е основният инструмент, който е целесъобразно да се използва за преодоляване на тези бариери, а именно „разделяне на предмета на поръчката на обособени позиции“. Препоръчва се възложителите да засилят прилагането му. Това ще даде възможност за привличане на нови участници на пазара, вкл. на МСП.		

Вторият инструмент, който е дискутиран в изследването, приложим основно за стандартизирани стоки и услуги, е централизираното възлагане, при което могат да се постигат сериозни спестявания на публични средства на базата на реализирани икономии от мащаба.

С оглед на ефективността на възлагането и за двата инструмента са разгледани положителните страни и техните недостатъци. Очаква се по-честото прилагане на възлагане на поръчки с обособени позиции и централизираното възлагане да повиши нивото на конкуренция на пазара на обществени поръчки в България, което от своя страна да рефлектира върху ефективността на възлагането, а от тук и да доведе до повишаване ефективността на използване на публичните средства.

II. Монографии и студии

Общ номер	Номер в група	Заглавие
10.	1.	Илиев, П., Господинова, А., Иванова, М., Антонова, К., Христова, С., Райчев, Т. (2018) Развитие на строителството в България в контекста на новия програмен период 2014 - 2020. Варна : Наука и икономика, 232 с., (Глава IV. Европейското финансиране като инструмент за повишаване конкурентоспособността на предприятията от сектор „Строителство”, с. 135-177), ISBN 978-954-21-0971-6
В монографията е разглеждана връзката между устройствената политика и строителството, политиките и стратегиите за развитие на строителния сектор, приложението на устойчив подход за развитие на строителството, европейското финансиране като инструмент за повишаване конкурентоспособността на строителните предприятия и моделирането на показатели за оценка на предложенията на участниците в обществени поръчки в строителството. Глава четвърта е посветена на европейското финансиране като инструмент за повишаване конкурентоспособността на предприятията от сектор „Строителство“. В първия параграф на главата са представени някои от аспектите за програмния период 2014-2020 на реформираната Политика за сближаване, която е основен инвестиционен инструмент за постигане на целите на Стратегията „Европа 2020”. Фокусът е поставен върху новия принцип на тематичната концентрация – приоритетно инвестиране на средствата от европейските фондове в ограничен брой тематични цели. Във втория параграф на главата е представено европейското финансиране за българските малки и средни строителни предприятия с оглед на повишаване на тяхната конкурентоспособност. Българистите предприятия са идентифицирани като потенциални бенефициенти при три от осемте оперативни програми, като по-подробно е изследвана ОП „Иновации и конкурентоспособност” 2014-2020. На база на данните от Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 (ИСУН2020) е направен извод, че поради ограничения финансов ресурс на програмата само 33% от подадените проекти предложения получават финансиране. Критично за получаване на финансиране се явява качеството на проектното предложение. Затова са разгледани подходите за търсене на безвъзмездна помощ, техните положителни и отрицателни		

страни, представени са някои ключови моменти от процеса на разработване и оценка на проекти предложения и са отправени препоръки към предприятията.

В третия параграф е систематизирана и обобщена информация за полученото безвъзмездно финансиране от предприятията от сектор „Строителство“ в България по линия на Европейския фонд за регионално развитие с оглед на тяхната инвестиционна активност. Направени са изводи относно участието на строителните предприятия по ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 и значението на безвъзмездно предоставените европейски средства за инвестиционната активност на предприятията от сектора.

11.	2.	Тонкова, Е., Христова, С., Петров, Д. (2015) <i>Разработване на местния потенциал за социално-икономическо развитие на регионите</i>, Варна: СТЕНО, 112 с., (Глава III. Проектното финансиране като инструмент за разработване на местния потенциал и развитие на българските общини, с. 48-69 и Приложение №1, с. 97-108), ISBN 978-954-449-856-6
-----	----	---

Монографичното изследване представя новите моменти, свързани с разработване на местния потенциал с включването на подходи, модели, платформи и модули, чието приложение в практиката е да даде тласък в социално-икономическото развитие на териториалните единици.

В обхвата на изследването попадат съвременни практики на разработване на местния потенциал, възможностите за финансирането им и потенциалните ползи от тяхното въвеждане за социално-икономическото развитие. Специално внимание се отделя на ролята на платформите за генериране на идеи от целевите аудитории и преосмислянето на традиционните подходи и средства за постигане на по-добра градска среда и условия на живот.

Научноизследователският труд е структуриран в четири глави.

Първа глава обхваща въпросите за местните ресурси и конкурентоспособността на териториалните единици. Представени са съвременни виждания относно спецификата на ресурсите, тяхното идентифициране, регистриране, капацитети и приоритети на ефективно използване за целите на разработване на местния потенциал.

Втора глава е посветена на възможните подходи в разработване на местния потенциал, влиянието на условията на средата и приоритетността в процеса. Специално внимание е отделено на възможностите за финансиране на проекти с висока икономическа и обществена значимост от местните бюджети.

Трета глава представя актуални възможности за проектното финансиране във връзка с разработването на местния потенциал и развитие на общините в България. Представени са проекти, ориентирани към по-ефективното използване на местните ресурси, финансовата рамка на ЕС през програмния период 2014-2020 година, възможности за финансиране и безвъзмездна подкрепа на общински проекти през указания период. Направени са интересни разяснения, които могат да бъдат от полза при кандидатстване и реализация на проектите.

Четвърта глава засяга аспектите на информационно осигуряване на разработването на местния потенциал. Разглеждат се традиционните източници на информация с подходящо онагледяване. Специално внимание се отделя на иновативните средства за генериране на идеи за социално-икономическо развитие на териториалните единици чрез използването на платформи за генериране на идеи с източници – жители, инвеститори, посетители и т.н.

Изяснена е същността на „заявяването на потребителски интерес“ и ролята му в развитие на териториалната единица чрез функцията „управление на капацитети“.

12.	3.	Hristova, S. (2022) The Impact of the Public Procurement System Reform on Bulgarian Small and Medium-Sized Enterprises. <i>Economic Studies [Ikonomicheski Izsledvania]</i>, Sofia : Econ. Research Inst. Bulg. Acad. of Sci., 31(6), pp. 172-184, ISSN 0205-3292
-----	----	--

Обществените поръчки са средство, чрез което могат да се провеждат икономически и социални политики, както и да се оказва пряка подкрепа на бизнеса. Знае се, че засиленото участие на малките и средни предприятия (МСП) на пазара на обществени поръчки води до значителни ползи както за възложителите, така и за обществото. В редица изследвания се констатира неадекватно представяне на МСП на този пазар. Затова през 2016 г. са въведени общоевропейските мерки за насърчаване участието на МСП на пазара на обществени поръчки.

Изследването разглежда реформите в системата за обществени поръчки и тяхното влияние върху малките и средни предприятия в България. Акцентът е върху трудностите, които МСП в България срещат при участието си в обществени поръчки, и ролята на тези предприятия в икономиката. Анализирани са общоевропейските мерки като опростяване на процедурите и въвеждане на инструментите Единен европейски документ за обществени поръчки (ЕЕДОП) и eCertis, както и тяхното въздействие върху достъпа на МСП до пазара. Макар реформите да целят подобрене, данните показват, че МСП в България продължават да са изправени пред предизвикателства, свързани с ограничени ресурси, високи изисквания и недоверие към системата. На база на анализа на пазара на обществени поръчки в България и проведено анкетно проучване, мерките са оценени като недостатъчно ефективни.

Предложените решения са в две направления: (1) как възложителите да бъдат мотивирани да прилагат по-активно въведените мерки и (2) как да се повиши доверието на МСП към възлагателния процес, за да бъдат по-склонни да участват в тръжни процедури.

III. Научни статии

Общ номер	Номер в група	Заглавие
13.	1.	Христова, С. (2022) Анализ на пазара на обществени поръчки в България. <i>Известия. Сп. Икономически университет - Варна</i>, Варна : Наука и икономика, 66(3), с. 254-267, ISSN(печатно) 1310-0343, ISSN(онлайн) 2367-6949
Значителна част от публичните разходи се възлагат чрез обществени поръчки. Те се използват като инструмент за провеждане на различни политики. Ключово за тяхното успешно провеждане е познаването на пазара на обществени поръчки. В статията се прави оценка на състоянието на пазара на обществените поръчки в България за периода 2016-2020 г. Анализира се неговата динамика, структура и въздействието на европейското финансиране. Обществените поръчки са определени като важен инструмент за управление на публичните разходи, който влияе на икономическия и социален живот. Анализът показва увеличение както на броя, така и на стойността на		

сключените договори. Основен двигател за това е европейското финансиране. Независимо от тези тенденции, достъпът на малките и средни предприятия (МСП) до обществените поръчки остава ограничен, което е обвързано с високите изисквания и финансови бариери. Въпреки законодателните промени, целящи да улеснят участието на МСП, тяхното включване в този пазар не се е увеличило.

Препоръчват се по-целенасочени мерки за насърчаване на участието на МСП, което би допринесло за по-ефективно разходване на публичните средства и по-голяма конкурентоспособност на пазара.

14.	2.	Hristova, S. (2021) EU Funding State for Improving the Quality of Higher Education in Bulgaria. <i>SHS Web of Conferences</i>, 120, 04003, pp. 1-8, ISSN(онлайн) 2261-2424
-----	----	---

Качеството на висшето образование е един от критичните фактори за повишаване конкурентоспособността на българската икономика и развитието на регионите. Статията разглежда ролята на финансирането от Европейските структурни и инвестиционни фондове за подобряване качеството на висшето образование в България. Изследват се възможностите за проектно финансиране на висшите училища и се предлагат насоки за повишаване ефективността на тези средства. Анализът показва, че въпреки значителния напредък в изграждането на капацитет за изпълнение на проекти през предходните два програмни периода (2007-2013 и 2014-2020), финансирането на висшето образование в страната значително изостава спрямо развитите държави в ЕС, което е ключов фактор за по-ниското му качество.

Чрез специално проведено структурирано интервю с експерти са идентифицирани положителните ефекти от проектното финансиране, като подобрене на учебната среда, модернизация на инфраструктурата и насърчаване на научните изследвания. Същевременно са очертани предизвикателства, включително административни ограничения, сложни процедури и недостатъчно синхронизиране между финансиращите програми и нуждите на висшите училища. Резултатите от изследването са в основата на направените изводи и препоръки за повишаване на качеството на образованието в България.

Препоръчва се стимулиране на академичния персонал за участие в проекти, намаляване на бюрократичните пречки и по-добро управление на процесите за усвояване на средствата.

15.	3.	Tonkova, E., Hristova, S., Petrov, D. (2020) Comparative Advantages in Attracting Investments - Contemporary View. <i>Izvestia Journal of the Union of Scientists - Varna. Economic Sciences Series</i>, Varna : Union of Scientists - Varna, 9(3), pp. 12-18, ISSN(print) 1314-7390, ISSN(online) 2603-4085
-----	----	---

Познаването на сравнителните предимства на териториалните единици и тяхното правилно използване за привличане на инвестиции е важно за развитието на всички страни и региони. Конкретните сравнителни предимства, които са в основата на политиките за привличане на инвестиции, трябва да бъдат ясно формулирани и съобщени. Интегрираните политики на ниво териториална единица могат да се използват като инструмент за преодоляване на териториалния и секторен дисбаланс на инвестиционната активност и социално-икономическото развитие.

Статията разглежда съвременните аспекти на сравнителните предимства при привличането на инвестиции на национално и местно ниво, като се акцентира върху нарастващата конкуренция между териториалните единици. Подчертава се значението на фактори като географско местоположение, инфраструктура, образование и традиции в производството за насочване на инвестиции. Изследват се промените в секторната и териториалната структура на чуждестранните инвестиции в България за периода 2014-2018 г., разкривайки значителни дисбаланси. Идентифицирана е само една териториална единица, която действа като магнит за инвестиции, докато други изостават значително. Анализът включва и проучване на възприятията на местните администрации за техните сравнителни предимства, подчертавайки нуждата от актуализиране на подходите за привличане на инвеститори.

В заключение се акцентира върху необходимостта от интегрирана национална политика за балансирано развитие и управление на инвестициите, съобразена с новите икономически и технологични реалности.

16.	4.	Христова, С., Желев, И. (2020) Европейските фондове и финансиране на висшето образование в България. Стратегии на образователната и научната политика, София : Аз Буки, 28(3), с. 223-236, ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575
-----	----	---

Статията разглежда финансирането на висшето образование в България с фокус върху възможностите за използване на европейските фондове и програми. Анализът се базира на данни за два програмни периода (2007-2013 и 2014-2020). Установено е, че средствата за висше образование в България са значително под средното ниво за Европейския съюз, а финансирането чрез Европейски програми е значим, но недостатъчно ефективно използван източник.

През периода 2007-2013 българските висши училища са реализирали 267 проекта на обща стойност около 109 млн. лв., докато през 2014-2020 договорените средства са удвоени до 231 млн. лв., но броят на бенефициентите и проектите значително е намалял. Анализът сочи, че механизмът за разпределение на европейските средства през втория програмен период ограничава броя на получилите подкрепа ВУ и увеличава бюджета на индивидуалните проекти, което създава предизвикателства за институции с ограничен капацитет.

Изследването предлага препоръки за подобряване на достъпа до европейско финансиране, включително запазване на конкурентния принцип, премахване на териториалните ограничения и намаляване на максималните размери на помощта за отделни проекти. Тези мерки, заедно със създаване на постоянни екипи за проектна дейност в университетите, биха могли да увеличат ефективността на използването на европейските фондове и да допринесат за по-качествено висше образование и икономически растеж.

17.	5.	Тонкова, Е., Петров, Д., Христова, С. (2019) Проблеми в балансираността на преките чуждестранни инвестиции в България. <i>Управление и устойчиво развитие. Сер. Общество. Човек. Природа = Management and Sustainable Development. Ser. Society. Man. Nature</i>, София : Лесотехнически университет, 77(4), с. 37-43, ISSN 1311-4506
Проблемите за балансираността на инвестициите на територията на България са частично изследвани и анализирани. Засиленият инвеститорски интерес към страната през последните няколко години поставя важни въпроси относно балансираността на инвестициите по икономически сектори и региони. Универсалната оценка на сравнителните предимства на територията крие риск за привличане на еднотипни инвеститори и концентриране на инвестиционни интереси в една и съща сфера. В статията е анализирана структурата на преките чуждестранни инвестиции на равнище страна и са очертани проблемите, свързани с балансираността им. Представени са възможни средства за тяхното преодоляване. Изследването се основава на използването на вторични източници на информация и проучване на конкретни инвеститорски практики. Анализът на преките чуждестранни инвестиции показва, че е налице дисбаланс в тяхното разпределение по региони и индустрии. Концентрирането на инвестиционната активност в Южна България и най-вече в района на столицата е предпоставка за чувствителното изоставане в икономическото и социалното развитие на регионите в Северна България.		
18.	6.	Hristova, S. (2017) Review of the Cohesion Policy Impact on the Investment Activity of Construction Enterprises in Bulgaria. <i>World of Real Estate Journal = Swiat Nieruchomosci</i>, Cracow : Foundation of the Cracow University of Economics, 102(4), pp. 8-12, ISSN(print) 1231-8841, ISSN(online) 2450-534X
В статията е анализирано въздействието на Кохезионната политика на ЕС върху инвестиционната активност на строителните предприятия в България за периода 2007-2013. Систематизирана и обобщена е информация за полученото безвъзмездно финансиране от предприятията от сектора по линия на Европейския фонд за регионално развитие. Анализът е базиран на публични данни от Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България (https://umispublic.government.bg/). Анализът показва, че предприятията в строителния сектор са усвоили незначителен дял от средствата по ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“. Едва 3,3% от договорите по програмата са с бенефициент-строителна компания. Значителна част от европейските средства в строителството са усвоени индиректно чрез обществени поръчки за инфраструктурни проекти. Направен е преглед на възложените в България обществени поръчки с предмет строителство и е установено, че те формират около 18% от приходите на строителните компании. Стига се до извода, че въздействието на Кохезионната политика върху строителния сектор е умерено. Очертани са някои възможности за по-доброто използване на европейските средства от предприятията от сектора в бъдеще с оглед на повишаване на тяхната инвестиционна активност.		

19.	7.	Tonkova, E., Hristova, S., Petrov, D. (2017) Marketing Approaches to Attract Investments in Municipalities. <i>Journal of Emerging Trends in Marketing and Management</i>, The Bucharest University of Economic Studies, 1(1), pp. 222-229, ISSN 2537-5865
През последните десетилетия се засилва конкуренцията между общините, включително и между самите градове. Свободното движение на хора, стоки и капитали в рамките на ЕС и либерализацията на регулациите, засягащи глобалните инвестиции, допринесоха за засилването на инвеститорския интерес и неговата териториална деконцентрация. Усилията за привличане на инвестиции се полагат не само на национално, но и на местно ниво. Дейността на общините в тази сфера е важна стъпка към осигуряване на устойчивост в развитието на територията. Привличането на инвестиции, които съответстват на ресурсите, капацитета и търсенето на ниво община / съседни общини, ще бъде основен приоритет през следващите десетилетия. Статията разглежда съвременните маркетингови подходи и средства за привличане на инвестиции и включването им в рамките на интегрирания маркетинг на териториите. Акцентира се върху възможността за използване на високи технологии в маркетинга за привличане на инвеститори. Представени са резултатите от проучване на практиките за привличане на инвестиции, които се прилагат от общините в България и са дадени насоки за тяхното усъвършенстване, с оглед по-прецизното им насочване, подбор и балансиране.		
20.	8.	Христова, С., Желев, И. (2017) Възможности за намаляване на риска в европроекти за повишаване на енергийната ефективност на сгради. <i>Известия. Сп. Икономически университет - Варна, Наука и икономика</i>, 61(1-2), с. 35-51, ISSN(печатно) 1310-0343, ISSN(онлайн) 2367-6949
Рискът в европроектите за повишаване на енергийната ефективност на сгради е присъщ и ролята на управлението е да се приложат мерки за неговото ликвидиране, намаляване или приемане. Статията е насочена към предоставяне на теоретични и практически решения за ефективно управление на риска, което е от съществено значение за постигане на устойчиви резултати в проектите за енергийна ефективност на сгради. Очертани са характерните особености на проектите за повишаване на енергийната ефективност на сгради и същността на техния риск. Те са специфични инвестиционни проекти, изискващи значителен финансов ресурс и спазване на регулаторни рамки. Изпълнението им често е свързано с различни рискове, като например бюджетни ограничения, липса на квалифициран персонал и промени в нормативната уредба. Предложени са възможности за намаляване на вътрешни и външни рискове при реализацията на проектите, финансирани със средства от фондовете на ЕС.		

21.	9.	Hristova, S. (2015) Possibilities to Develop Local Tourism Potential by European Regional Development Fund (the Case of Burgas Municipality). <i>International Journal VALLIS AUREA</i>, 1(1), pp. 97-106, ISSN(печатно) 2412-5210, ISSN(онлайн) 1849-8485
В статията се прави сравнителен преглед на възможностите за финансиране на проекти на българските общини от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) по Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 и Оперативна програма „Региони в растеж” 2014-2020 в контекста на развитието на местния туристически потенциал. Освен че се разглеждат възможностите за развитието на местния туристически потенциал чрез ЕФРР, статията е фокусирана върху възможностите за развитие на местния туристически потенциал чрез финансиране от ЕС. Извършен е преглед на реализираните проекти, финансирани по оперативни програми, на Община Бургас през програмния период 2007-2013 г. В зависимост от обхвата, съфинансираните от ЕФРР проекти за развитие на туризма са класифицирани в няколко групи. В контекста на развитието на алтернативни форми на туризъм се разкриват възможностите за проекти с финансиране от ЕС през програмния период 2014-2020. Представят се възможностите за развитие на местния туристически потенциал чрез финансиране от ЕС по примера на Община Бургас.		
22.	10.	Христова, С. (2013) Проблеми при управлението на обществените поръчки при реализацията на общинските проекти. <i>Известия. Сп. Икономически университет - Варна, Наука и икономика</i>, 3, с. 65-77, ISSN 1310-0343
В статията се разглеждат проблемите при управлението на обществените поръчки в контекста на реализиране на общински проекти, финансирани от европейски фондове. Основният акцент е поставен върху фазите на цикъла на управление на обществените поръчки, като се подчертава тяхната значимост за ефективното усвояване на средствата. Анализирани са често срещаните нарушения при възлагането на поръчки, като се наблюдават пропуските при подготовката, провеждането на процедурите и изпълнението на договорите. Установено е, че значителна част от нарушенията са резултат от липса на капацитет и недостатъчно познаване на нормативната уредба от страна на бенефициентите, което води до финансови корекции и загуба на ресурси. Предложени са препоръки за подобряване на административния капацитет на общините, включително обучение на служителите, разработване на стандартизирани правила за управление на поръчки и разпространение на добри практики. Стига се до извода, че повишаването на компетентността на администрацията и подобряването на вътрешните механизми за контрол ще допринесат за по-ефективното и законосъобразно разходване на публични средства.		

23.	11.	Тонкова, Е., <u>Христова, С.</u> , Калинова, Н., Кралева, В., Игнатова, И. (2012) Възможности за повишаване квалификацията и кариерно израстване на преподавателите в Икономически университет - Варна. <i>Известия. Сп. Икономически университет - Варна, Варна : Наука и икономика</i> , 4, с. 48-64, ISSN(печатно) 1310-0343
Целта на изследването е да идентифицира конкретните области, в които е необходимо да се провежда обучение с цел повишаване на квалификацията и стимулиране на кариерното развитие на преподавателите в Икономически университет – Варна. Въз основа на резултатите от проучването е разработено проектно предложение с планирани обучения за повишаване на езиковите компетенции на преподавателите, работа с информационни и комуникационни технологии в учебния процес и работа в електронна среда, придобиване на методология на академичното обучение и изследване. Специално внимание е отделено на обосновката на необходимостта от обучение за използване на специализиран софтуер за статистическа обработка и анализ на данни, използването на друг специализиран софтуер, усвояването на подходи за писане на научни трудове и методите и средствата за разработване на учебен материал в съответствие с Европейската система за трансфер на кредити (ECTS).		

IV. Научни доклади

Общ номер	Номер в група	Заглавие
24.	1.	Христова, С. (2021) Развитие на пазара на обществени поръчки в България за периода 2016-2020. <i>Строително предприемачество и недвижима собственост : Сборник с доклади от 36-та международна научно-практическа конференция - ноември 2021 г., Варна : Наука и икономика</i> , с. 104-109, ISSN(онлайн) 2683-0280
Докладът анализира развитието на пазара на обществени поръчки в България за периода 2016-2020 г., като основен акцент се поставя върху броя и стойността на сключените договори. За оценка са използвани показатели като общ брой и стойност на договорите, включително такива с европейско финансиране. През разглеждания период е отбелязано значително нарастване както на броя на сключените договори, така и на средната им стойност, като европейското финансиране се очертава като ключов фактор за този ръст. Докладът показва, че най-голям дял от договорите са за доставки, докато дялът на договорите за услуги и строителство е по-малък. Въпреки усилията за увеличаване на участието на малки и средни предприятия (МСП) на пазара на обществени поръчки, данните сочат, че новата правна рамка не е постигнала този ефект, а напротив – дялът на МСП на този пазар е намалял. Като заключение докладът подчертава нуждата от допълнителни мерки за улесняване на достъпа на МСП до обществените поръчки, което ще допринесе за по-голямо разнообразие и устойчивост на пазара.		

25.	2.	Tonkova, E., Petrov, D., Hristova, S. (2019) Investment in High Technologies and Its Role for Enhancing the Competitiveness of the National Economy. <i>New Challenges of Economic and Business Development - 2019: Incentives for Sustainable Economic Growth</i> : 11th International Scientific Conference : Proceedings, May 16-18, 2019, Riga, University of Latvia, Riga : University of Latvia, pp. 873-882, ISBN 978-9934-18-428-4
В доклада се определя влиянието на инвестициите във високите технологии върху конкурентоспособността на икономиката като цяло и в частност на българската икономика и на тази база се правят препоръки за подобряване на набора от инструменти за насърчаване на политиката за привличане на високотехнологични инвестиции. Изследването се основава на литературен преглед на публикации след 2000 г., методи за изследване на вторични данни, приложени към високотехнологични инвестиции в България и експертни интервюта в рамките на качествено проучване, на базата на което резултатите от реализирането на високотехнологични инвестиции на местно и национално ниво се идентифицират и оценяват. Резултатите показват, че инвестициите във високите технологии водят до положителни „преки“ икономически ефекти и „трансферни“ ефекти, които имат по-силно изразен социален характер. Преките ефекти включват намаляване на оперативните разходи, ускоряване на оборота чрез автоматизиране на основните дейности и процеса на плащане, повишаване на рентабилността на производството/логистиката и възвръщаемостта на инвестициите, трансфер на ноу-хау и др. Ефектите на трансфера се отнасят предимно до нивата на доходите, подобряване на околната среда, имиджа на териториалната единица и др. Резултатите от анализа на инвестиционните практики в България показват благоприятно влияние на инвестициите във високи технологии върху конкурентоспособността на местната и националната икономика.		
26.	3.	Tonkova, E., Petrov, D., Hristova, S. (2018) The Need for Regional Balancing of Investments. <i>New Challenges of Economic and Business Development - 2018 : Productivity and Economic Growth</i> : 10th International Scientific Conference : Proceedings, May 10-12, 2018, Riga, University of Latvia, Riga : University of Latvia, pp. 747-756, ISBN 978-9934-18-344-7
Частично е проучена и анализирана необходимостта от регионално балансиране на инвестициите. Повишената инвестиционна активност на фирмите през последните няколко години поставя важни въпроси за тяхното балансиране по икономически дейности. Сравнителните предимства на регионите като предпоставка за привличане на инвеститори могат да доведат до концентрация на инвестиционни интереси в една и съща сфера. Това може да бъде проблем за бъдещото социално-икономическо развитие на регионите в няколко важни аспекта. Анализира се структурата на инвестициите в България и се дават конкретни препоръки за преодоляване на установените форми на дисбаланс. Изследването се основава на вторични данни от официални информационни източници и обхваща периода 2012-2016 г. Различните форми на инвестиционен дисбаланс могат да бъдат критични за възвръщаемостта на инвестициите и тяхната рентабилност. Изследователският интерес е насочен към необходимостта от балансиране на инвестициите и ползите за целевите		

аудитории: бизнес, потребители, жители, посетители и обществото като цяло. Усилията на страната и общините за създаване на благоприятна инвестиционна среда ще продължат да бъдат важен стимул за привличане на желаните инвеститори. Координацията, синхронизирането и съгласуването на инвестиционните намерения и процеси ще допринесе за устойчивото развитие на регионите и ефективното използване и възпроизводство на ресурсите.

27.	4.	Hristova, S. (2018) European Funding for Bulgarian SMEs in the Period 2014-2020. Teaching, Learning and E-learning (IAC-TLEI 2018) and Management, Economics and Marketing (IAC-MEM 2018) and Engineering, Transport, IT and Artificial Intelligence (IAC-ETITAI 2018) : Proceedings of IAC 2018 in Vienna, Vienna, Austria, July 6-7, 2018, Prague : Czech Technical University in Prague, pp. 342-349, ISBN 978-80-88203-06-3
-----	----	--

В доклада се разглеждат възможностите за финансиране на малки и средни предприятия (МСП) в България за периода 2014-2020 в рамките на Кохезионната политика на ЕС. Анализират се възможностите за достъп до европейски средства за българските МСП, особено тези в строителния сектор.

Европейският съюз подкрепя МСП чрез своите фондове и програми. В периода 2014-2020 се изпълняват мерки по оперативни програми с общ бюджет 700 млн. евро за подобряване на конкурентоспособността на българските МСП и насърчаване на предприемачеството.

Докладът разглежда програмите „Иновации и конкурентоспособност“ и „Развитие на човешките ресурси“, по които МСП могат да получат подкрепа за инвестиции в производство, технологично развитие и подобряване на условията на труд. Отбелязва се висок интерес от страна на МСП към тези програми, но и ограничен ресурс спрямо нуждите и заявления от предприятията интерес.

Препоръчва се подобряване на административния капацитет на МСП и по-ефективно разпределение на средствата чрез оптимизиране на критериите за оценка и засилване на изискванията към проектите.

28.	5.	Христова, С. (2015) Грантово финансиране на общински проекти по европейски програми извън Политиката на сближаване. Строително предприемачество и недвижима собственост : Сборник с доклади от 30-та юбилейна международна научно-практическа конференция - ноември 2015 г., Варна : Наука и икономика, с. 428-437, ISSN(печатно) 1313-2369, ISSN(онлайн) 2683-0280
-----	----	--

През програмния период 2007-2013 българските общини натрупват значителен опит в изпълнението на проекти, финансирани по оперативни програми. Паралелно с това, техният опит е сравнително малък по отношение на фондовете и програмите на ЕС извън Политиката на сближаване.

Във фокуса на доклада са две основни категории (функции) на бюджета на ЕС: „Конкурентоспособност за растеж и заетост“ и „Устойчив растеж, включително природни ресурси“. В първата категория се включват програми като COSME, Еразъм+, EaSI и Хоризонт 2020, които насърчават предприемачество, социални иновации и научноизследователска дейност. Във втората категория влизат програми като Програмата

за развитие на селските райони, Програма Морско дело и рибарство и LIFE, насочени към развитие на селските райони, рибарството и опазването на околната среда.

Прави се извода, че българските общини не използват активно наличните европейски фондове и програми извън оперативните програми. Препоръчва се местните власти да проучват всички възможности за финансиране и да комбинират ресурси от различни програми за максимален ефект и устойчиво развитие.

29.	6.	Hristova, S. (2015) Funding Possibilities for Municipal Development Projects in the Programming Period 2014-2020. [Ucuncu] 3. Uluslararası Bolgesel Kalkınma Konferansı : Konferans Bildirileri, 15 - 16 Ekim 2015, Bingöl = [Third] 3rd International Regional Development Conference : Conference Proceedings, 15-16 Oct. 2015, Bingöl : FIRAT Kalkınma Ajansı ve Bingöl Üniversitesi, pp. 731-739
-----	----	---

Местните власти са призвани да решават много въпроси от местно значение, като всички те изискват огромен финансов ресурс. Европейските програми и фондове са една от възможностите общините да допълват бюджетите си за решаване на местни проблеми и развитие на местния потенциал. Българските общини са основните бенефициенти по четири от седемте оперативни програми през програмния период 2014-2020. Освен по оперативните програми, българските общини могат да търсят финансова подкрепа за своите проекти чрез Европейски програми за конкурентоспособност за растеж и заетост и Програми за действие в ЕС за постигане на устойчив растеж.

Докладът систематизира информацията за възможностите за финансиране на общински проекти в периода 2014-2020. Проучването е в помощ на общините, които могат да фокусират своите усилия върху селектираните европейски фондове и програми извън Кохезионната политика, чрез които да развият успешно своя местен потенциал.

30.	7.	Hristova, S. (2014) Development of the Local Tourism Potential in Bulgaria by EU Funding. 4th International Conference "Vallis Aurea" Focus on : Regional & Innovation Development : Proceedings, 18th - 20th Sept. 2014, Pozega : Polytechnic in Pozega, Croatia & DAAAM International Vienna, Austria, pp. 0207-0213, ISSN(print) 1847-8204, ISBN(online) 978-3-902734-02-0
-----	----	--

Докладът анализира възможностите за развитие на местния туристически потенциал в България с помощта на европейско финансиране. Туризмът е важен сектор в икономиката на страната, но потенциалът на много региони остава неизползван, особено извън масовите морски и зимни дестинации. Представят се възможностите за финансиране на проекти за развитие на туризма и опазване на културно-историческото наследство и културната инфраструктура от Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 и програма „Региони в растеж” 2014-2020. В контекста на развитието на местния туристически потенциал в българските региони и общини програмите от двата програмни периода се разглеждат в съпоставителен план.

В заключение се подчертава необходимостта от устойчива туристическа инфраструктура и промотиране на алтернативни форми на туризъм, което може да допринесе за икономически растеж и създаване на работни места в регионите.

31.	8.	Христова, С. (2013) Възможности за финансиране на бизнес проекти със средства от Структурните фондове на Европейския съюз. <i>Строително предприемачество и недвижима собственост</i> : Сборник доклади от 28-та научна конференция с международно участие, ноември 2013, Варна : Наука и икономика, с. 478-486, ISSN 1313-2369
Докладът анализира възможностите за финансиране на бизнес проекти със средства от структурните фондове на ЕС в България. Разгледани са основните фондове и програми, по които българските бизнес-организации могат да кандидатстват за финансиране. Акцентира се върху фазите на проектния цикъл: идентифициране, формулиране, оценка, изпълнение и мониторинг. Особено внимание се обръща на фазата на оценка, където се оценяват допустимостта и качеството на проектните предложения по предварително оповестените критерии. Въз основа на това, се очертава последователност от стъпки, които бизнес организациите могат да следват в търсенето и осигуряването на финансиране за своите проекти. Дадени са някои препоръки за успешен достъп до финансиране, като познаване на актуалните програми и укрепване на административния капацитет на бизнес-организациите.		
32.	9.	Желев, И., Христова, С. (2012) Възможности за намаляване на риска при реализация на европроекти за модернизация на университетски библиотеки. <i>Информационна грамотност - модели за обучение и добри практики</i> : Сборник с научни доклади и съобщения от Научен семинар с международно участие, 18-19 окт. 2012 г., София : За буквите-О писменехъ, с. 88-98, ISBN 978-954-2946-30-4
Върху проектите, съфинансирани със средства от ЕС, оказват въздействие много на брой и най-различни рискове. Докладът разглежда възможностите за намаляване на риска при реализация на европроекти за модернизация на университетски библиотеки. Изследвани са причините за рисковия характер на тези проекти, включително неопределеността и зависимостта от финансиране от еврофондовете, което предполага различни рискове, свързани с изпълнители, нормативни изисквания и външни фактори. Посочени са мерки за управление на риска с оглед на извършване на определени действия за тяхното неутрализиране и намаляване на негативното им въздействие, като използване на квалифицирани специалисти, адаптивни управленски техники и поддръжка от висшето ръководство. В заключение се подчертава необходимостта от систематично управление на риска за успешна реализация на проектите.		
33.	10.	Желев, И., Христова, С. (2012) Проблеми при избор и взаимоотношения с изпълнители на дейности по европроекти за модернизация на университетски библиотеки. <i>Информационна грамотност - модели за обучение и добри практики</i> : Сборник с научни доклади и съобщения от Научен семинар с международно участие, 18-19 окт. 2012 г., София : За буквите-О писменехъ, с. 99-107, ISBN 978-954-2946-30-4
Във фокуса на доклада са най-често срещаните проблеми при избора и взаимоотношенията с изпълнители на дейности при модернизация на университетски библиотеки, съпътстващи основните етапи на възлагане на обществената поръчка:		

разработване на документация за участие; провеждане на процедурата за избор на изпълнители; сключване на договори; изпълнение и отчитане на възложения договор.

В доклада се посочва, че липсата на квалификация и управленски опит води до чести грешни и нарушения на нормативно регламентиранията правила. Основните препоръки са за подобряване на административния капацитет, за разработване на ясни указания и методически насоки, които да се следват от всички възложители (бенефициенти) при избора на изпълнители. Въвеждането на подобни мерки ще доведе до намаляване на нарушенията и избягване на грешки.

34.	11.	Христова, С. (2012) Пропуски на селските общини - бенефициенти при реализацията на европроекти. <i>Развитие на агробизнеса и селските райони в България и ЕС - перспективи 2020</i> : Научно-практическа електронна конференция с международно участие, 25 - 26 окт. 2012 г., Варна : Сборник доклади, Варна : ИК Геа-Принт, с. 383-392, ISBN 978-954-9430-92-9
-----	-----	--

Докладът разглежда предизвикателствата, пред които са изправени селските общини в България при изпълнението на проекти с европейско финансиране. Основният акцент е върху административния капацитет на общините, процедурите за възлагане на обществени поръчки и контрола върху тях. Отчетено е, че поради недостатъчната квалификация на служителите често се допускат грешки, особено при т.нар. малки обществени поръчки.

Всяко установено нарушение при възлагането на обществени поръчки от бенефициентите - селски общини при изпълнението на проекти, получили европейско финансиране, води до налагане на финансови корекции, съответно намалява ползите от безвъзмездното финансиране. За подобряване на ситуацията се препоръчва повишаване на компетентността на общинските служители и създаване на механизми за обмен на добри практики.

35.	12.	Христова, С. (2010) Развитие на селските общини чрез структурните фондове на ЕС, <i>Предизвикателства пред агробизнеса и селските райони</i> : Юбилейна научно практическа конференция с международно участие, Варна: ИК Геа-Принт, с. 334-339, ISBN 978-954-9430-59-2
-----	-----	---

Докладът разглежда развитието на селските райони в България чрез финансовата подкрепа от Структурните фондове на ЕС, достъпна след присъединяването на страната към ЕС през 2007 г. Основният фокус е насочен към подобряването на образователната инфраструктура в селските общини чрез Европейския фонд за регионално развитие, в рамките на Оперативна програма „Регионално развитие” (ОПРР) за периода 2007-2013.

Голяма част от сградите на образователните институции в селските райони не са обновявани повече от 10 години. Една от първите отворени схеми по ОПРР 2007-2013, с бюджет от 48,8 млн. лв., подкрепя проекти за осигуряване на подходяща и рентабилна образователна инфраструктура. Данните показва, че конкретна помощ за ремонт, реконструкция и обновяване на общинска образователна инфраструктура получават само 53 селски общини от всички 178, които са допустими кандидати.

Направеният задълбочен анализ на информацията за финансираните проекти по разглежданата схема дава основание да се направят два основни извода: (1) наличният

финансов ресурс е недостатъчен спрямо интереса на общините, и (2) финансираните проекти не са разпределени равномерно в страната.

V. Учебници и учебни помагала

Общ номер	Номер в група	Заглавие
36.	1.	Христова, С. (2019) <i>Местно самоуправление и управление : Казуси, задачи и тестове</i>. Учебно помагало за студентите от ИУ - Варна : [Електронен ресурс]. Варна : Знание и бизнес, 73 с., ISBN(онлайн) 978-619-210-046-9
Целта на учебното помагало е да бъде подпомогнато усвояването на специфичните знания и умения в областта на административно-териториалното устройство и административно-териториалното деление на България, местното самоуправление, органите на местно самоуправление, инструменти и местни политики за насърчаване и подпомагане на бизнеса. Поставен е фокус върху практико-приложните икономически, административни и управленски аспекти на местното самоуправление, основните подходи и методите за вземане на местни управленски решения. Учебното помагало съдържа множество казуси и практически задачи за самостоятелна или екипна работа, които са систематизирани в четири части. Всяка част започва с кратък теоретичен обзор, който да насочи студентите към проблематиката, която се засяга в представените казуси и задачи. При решаването на част от тях е необходимо ползването на текстове от Закона за административно-териториално устройство на Република България и Закона за местно самоуправление и местна администрация. Обособен е самостоятелен раздел със затворени тестови въпроси, чиято основна цел е чрез тяхното решаване да се прецени доколко успешно е усвоен теоретичния материал и какво е нивото на придобитите знания.		
37.	2.	Желев, И., Иванова, М., Христова, С. (2016) <i>Управление на инвестиционния процес</i>. Варна : Наука и икономика, 375 с., ISBN(печатно) 978-954-21-0893-1
Учебникът разглежда същността, характеристиките и управлението на инвестиционния процес, като предоставя цялостна теоретична и практическа рамка за разбиране на инвестициите и тяхната роля в икономическото развитие. Независимо от голямото разнообразие на инвестиционните проекти всички се подчиняват на единната технология, по която протича инвестиционният процес. Проучванията, проектирането, изпълнението на СМР, доставката и монтажът на машините и съоръженията и много други въпроси от управлението на инвестиционния процес по същество са еднакви за различните инвестиционни проекти. С оглед на това в учебника са изложени основни въпроси за управлението на инвестиционния процес като управление на инвестициите, инвестиционната дейност, управление на екипа на проекта, обхвата, времето, разходите, риска, качеството и др. Целта на авторите е да подпомогнат студентите при усвояването на специалните		

знания за основните понятия, принципи и методи за управление на инвестиционните проекти, както и на действащото законодателство в инвестиционната област. Редица теми от учебника могат да бъдат полезни за икономисти, инженери, ръководители на проекти, експерти в проектни екипи и други специалисти в областта на инвестиционните дейности.

При разглеждането на отделните въпроси по управлението на инвестиционния процес са отразени действащите нормативни актове към 31 октомври 2015 г.

Учебникът предоставя инструменти и подходи за ефективно управление на инвестиционни проекти, като е насочен както към студенти, така и към практикуващи специалисти. Разглежда се значението на стратегическото планиране и ролята на публичните и частните субекти в осъществяването на инвестиции. Учебникът е цялостен наръчник за разбиране и управление на инвестициите, подчертавайки тяхното значение за устойчивото развитие на икономиката и обществото.

Частите, разработени от гл. ас. д-р Севдалина Христова са: Глава III. Управление на инвестиционната дейност (с. 86-115).

38.	3.	Желев, И., Христова, С. (2015) <i>Европейски фондове и проекти : Ръководство за семинарни упражнения</i> [за студентите от ИУ - Варна]. Варна : Наука и икономика, 252 с., ISBN(печатно) 978-954-21-0845-0
-----	----	---

Ръководство има за цел да подпомогне студентите при усвояването на специалните знания за основните понятия, принципи и методи за разработване на проектни предложения и управление на проекти, финансирани от европейските фондове, както и да ги подготви за изпълнение на разнородни задачи, свързани с безвъзмездното финансиране. Издаването му е свързано с желанието на авторите да създадат помагало за студентите, което да ги улесни при подготовката им по дисциплина „Европейски фондове и проекти“, включена в учебната програма на специалност „Строителен бизнес и предприемачество“.

Ръководството е структурирано на отделни глави, в съответствие с темите от учебната програма по едноименната дисциплина и приложения. Включените теми дават възможност да се ползва от студенти и от други специалности и специалисти от практиката.

Всяка глава съдържа кратък теоретичен обзор, тренировъчни тестове, практически задачи и казуси. Теоретичните въпроси по всяка глава имат за цел да помогнат на студентите да систематизират лекционния материал. Практическите задачи и казуси са предназначени от една страна, за създаване на умения за решаване на проблеми от студентите, а от друга страна, чрез тестовете се проверяват периодично степента на усвоените знания. Използват се реални примери и практически задачи за подобряване на аналитичното мислене и придобиване на реални умения за управление на проекти.

Ръководството е полезен ресурс както за студенти, така и за специалисти в практиката, като предоставя насоки за успешно планиране, управление и оценка на проекти.

Частите, разработени от гл. ас. д-р Севдалина Христова са: Глава I. Въведение в управлението на проекти, Глава II. Кохезионната политика на Европейския съюз. Национална рамка на Политиката за сближаване, Глава III. Идентифициране на

потребности и подборане на проектни идеи, Глава IV. Логическа рамка на проект (с. 12-82), параграфи 5.2, 5.3, 5.5 и 5.6 от Глава V. План на действие и бюджет на проекта, Глава VII. Методика за оценка на проектни предложения (с. 106-125), Глава IX. Договаряне между бенефициенти и външни изпълнители, Глава X. Менторинг и отчитане на финансирани проекта и Приложения (с. 173-248).

39.	4.	Станимирова, М., Христова, С. (2014) <i>Управление на поземлените ресурси</i>. Варна : Наука и икономика, 348 с., ISBN(печатно) 978-954-21-0764-4
-----	----	--

Учебникът разглежда управлението на поземлените ресурси, акцентирайки върху тяхната роля в аграрния сектор. Обсъждат се значението на земята като производствен фактор, икономически актив и природен ресурс, както и основните етапи и методи за управление на земеползването.

Основните акценти са поставени върху (1) земята като ресурс - изясняват се функциите и характеристиките на земята, нейната роля за развитието на селското стопанство и факторите, влияещи върху стойността ѝ; (2) управлението на поземлените ресурси: описани са принципите на устойчиво управление, включително планиране, класификация и оценка на земята; (3) икономическите и правни аспекти: разглеждат се регулациите, свързани със земеползването, правата на собственост и влиянието на пазара на земеделска земя; (4) подходите и методите за оценка: анализират се начини за оценяване на земята, включително комасация, бонитет и пазарни подходи.

Учебникът е предназначен за студенти в бакалавърска степен на обучение в Икономически университет – Варна по специалност „Аграрен бизнес“, които изучават дисциплината „Управление на поземлените ресурси“. Отделните теми в учебника са съобразени с утвърдената програма по съответната дисциплина.

Учебникът може да бъде полезен и на студенти от други специалности, които изучават дисциплини, свързани с управлението на недвижимата собственост, както и за специалисти от практиката.

Частите, разработени от гл. ас. д-р Севдалина Христова са: Параграф 8.2 Данъчна оценка на земята (съгласно Закона за местни данъци и такси) (с. 194-204), Глава X. Подход по приходите при оценката на земеделска земя (с. 219-237), Глава XI. Оценяване на трайни насаждения (с. 238-272), Глава XIII. Информационни системи за земята (с. 290-307), Приложения №№ 11, 12, 13 и 14 (с. 331-335).